

La participació ciutadana en la documentació d'un fons. El fons de l'Escolania del Mercadal

Fina Navarrete Sánchez

Aquesta experiència té el seu origen en el procés de catalogació del fons de l'Escolania del Mercadal dut a terme l'any 2007 al Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI) de l'Arxiu Municipal de Girona. Generat per mossèn Ferran Forns durant els 40 anys que va estar dirigint l'Escolania de la parròquia del Mercadal, el fons ens permet resseguir les activitats de formació musical i de lleure que es portaven a terme a la ciutat de Girona entre els anys 1920 i 1960 en el si d'una escolania parroquial, però també deixa testimoni dels nens que varen passar per l'escolania. Alguns d'aquests nens, en l'edat adulta, esdevenen personatges de rellevància en l'activitat social, cultural, política i esportiva de la ciutat. Identificar el màxim de persones va esdevenir un dels objectius de la documentació d'aquest fons.

L'Escolania del Mercadal

L'Escolania del Mercadal, amb seu a l'església de Santa Susanna del Mercadal, era un cor de veus blanques format per nens d'entre sis i catorze anys del barri homònim. Dirigida pel mestre de capella de l'església de Santa Susanna, les seves activitats no es limitaven al cant religiós dins l'àmbit de l'església, un ampli repertori de cant coral els permetia actuar en festes i celebracions.

L'octubre de l'any 1923 mossèn Ferran Forns, acabat de sortir del seminari, va entrar com a organista i mestre de capella a la parròquia del Mercadal, assumint la direcció de l'escolania, càrrec que ocupà més de 40 anys.

Durant aquests anys, les activitats de l'Escolania del Mercadal van anar més enllà de l'aprenentatge musical i la formació de joves cantaires. A les nombroses sortides per cantar en actes diversos, s'hi van afegir excursions pel territori més proper, festes de final de curs i altres activitats organitzades per mossèn Ferran Forns.

Durant els anys de la República, cal tenir en compte les activitats dels grups avantguardistes que mossèn Ferran Forns fundà sota l'ideari de la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJCC): futbol, cercles d'estudis, colònies, trobades, etc. Sovint els participants en aquestes activitats eren els mateixos alumnes de l'escolania.

La Guerra Civil imposà un parèntesi en les activitats de l'Escolania del Mercadal. Mossèn Ferran Forns, després de ser empresonat a Girona, va aconseguir fugir a França. A l'exili va exercir de vicari a la diòcesi de Versailles i va estar en contacte amb els Scouts francesos a Chamarande. Ja de tornada a Girona, el 1939, va reprendre les activitats de l'Escolania del Mercadal, i va ser nomenat consiliari del Frente de Juventudes de la Falange Española a Girona pel bisbe Cartaïà. Malgrat semblar un contrasentit, no va rebutjar el càrrec perquè li proporcionà una vegada més la possibilitat de treballar amb nens i joves, independentment de la ideologia política. En aquests moments també va exercir com a mestre de música a l'Hospici Provincial, des d'on va ajudar a molts nens refugiats de la Segona Guerra Mundial.

D'altra banda, els antics alumnes de l'Escolania del Mercadal també van mantenir un contacte molt estret amb mossèn Ferran Forns. L'agrupació d'antics alumnes va permetre aglutinar tots aquests joves i adults que, recordant temps passats, organitzaven activitats, excursions i, de forma anual, celebraven les anomenades Diades de Germanor, punt de retrobament amb els antics companys per recordar el seu pas per l'escolania. Aquestes jornades van ser presidides sempre per mossèn Forns i es varen interrompre a la seva mort, el 1970.

El fons

El fons de l'Escolania del Mercadal va ingressar al CRDI de l'Arxiu Municipal de Girona a partir de la donació feta pels antics alumnes de l'Escolania el 17 de desembre de 2001. Fins aquest moment s'havia conservat en el domicili particular d'un dels antics alumnes, i la cura amb que s'havia guardat feia que es mantingués en bon estat i en gairebé les mateixes condicions en què el conservava mossèn Ferran Forns.

El fons, que aplega 5372 fotografies, està format per 19 àlbums, dels quals 9 corresponen a activitats pròpiament de l'escolania i 10 a Diades de Germanor dels antics alumnes. Se'n conservaven també els negatius, que en origen estaven ordenats temàticament i cronològicament dins sobres i majoritàriament identificats i datats. La numeració dels àlbums va permetre detectar que se n'havien perdut, concretament l'interval entre el 6-11.

Majoritàriament l'autoria de les fotos correspon al mateix mossèn Ferran Forns, però hi ha un grup d'imatges, sobretot les de les Diades de Germanor, que són del fotògraf gironí Martí Massafont.

El tractament del fons

Les característiques del fons deixaven entreveure la necessitat d'un tractament específic que permetés fer una identificació acurada de les persones que apareixien en les imatges. Calia però una bona planificació i establir unes directrius clares per evitar que la feina no portés a conclusions a curt i mitjà termini.

La intervenció es va portar a terme en diferents fases. En una primera fase es va tractar el material original portant a terme els treballs de classificació, catalogació i indexació. També es va fer la digitalització i es va instal·lar en materials de protecció íntima i en caps de conservació fotogràfica.

Aquesta primera fase va permetre tenir una visió de conjunt del fons, que es podia resseguir de forma cronològica, i gràcies als negatius, es va poder reconstruir la història dels 6 àlbums desapareguts. També va permetre fer una identificació bàsica dels llocs a partir de la informació aportada per les anotacions fetes als àlbums i als sobres en què es guardaven els negatius. Un cop datat i identificat el fons a nivell de catàleg es va procedir a la seva digitalització a partir d'una selecció de les imatges que formaven part dels reportatges, partint sempre de la selecció feta per mossèn Ferran Forns quan va confeccionar els àlbums. D'aquesta forma es va aconseguir datar i documentar tot el fons amb més o menys precisió i per tant resoldre en primera instància la datació i identificació de les imatges i reportatges.

En una segona fase, i partint del treball més tècnic que ja s'havia portat a terme, es va plantejar la col·laboració externa dels protagonistes de les imatges. L'objectiu era d'identificar el nombre màxim de persones que en un moment o altre havien estat vinculats a l'Escolania del Mercadal o aquelles que tenien alguna relació amb mossèn Ferran Forns. La bona disposició dels antics alumnes, familiars i altres persones relacionades amb el capellà va permetre iniciar un treball interactiu entre l'arxiu i un grup de persones que es va implicar enèrgicament en les tasques de documentació.

Des del primer moment es va fer palesa la complexitat de convocar els antics alumnes de l'escolania a l'arxiu per fer-hi jornades de treball que ens permetessin identificar el màxim nombre de persones, per això es van buscar alternatives que fessin viable la participació dels antics alumnes, i sobretot, que hi haguessin representants de totes les èpoques de l'escolania. Les tasques d'identificació, coordinades per un dels antics alumnes, Rafael Soler, tenien una metodologia senzilla, però alhora molt efectiva: des de l'arxiu es varen fer còpies en paper de les imatges i es van facilitar als antics alumnes perquè fossin utilitzades com un

document de treball. Aquests, en sessions individuals i a vegades en petits grups, van identificar sobre paper les persones que coneixien. La participació d'antics alumnes de diferents edats va permetre posar nom i cognom a un nombre important de persones de totes les èpoques, i fer-ne un seguiment des de la infància fins a la vida adulta, quan molts d'ells assistien a les anomenades Diades de Germanor.

Un cop identificades les persones i recopilada tota la informació de mans dels antics alumnes, calia trobar una forma prou clara i senzilla de relacionar la imatge amb la nova informació que ens havien aportat. El gran volum de persones identificades en cada imatge ens va portar a optar per un sistema senzill, però molt eficient: a partir d'una còpia de les imatges digitalitzades es van numerar les persones que estaven identificades i se'n va fer una relació a la descripció textual de forma que la consulta fos el màxim de ràpida i operativa possible.

En aquesta segona fase es va aconseguir identificar un important nombre d'alumnes, de capellans i d'altres persones relacionades amb mossèn Ferran Forns. També, gràcies a la informació facilitada pels alumnes, es van identificar noves localitzacions, sobretot referents a les excursions que es portaven a terme pel territori més proper. Les activitats de l'Escolania del Mercadal explicades pels mateixos protagonistes van ser una font inesgotable d'informació que ens va permetre ser més exhaustius en la documentació: a quins llocs anaven, quines activitats feien, com hi arribaven, etc.

Finalitzada la segona fase es disposava d'un material prou engrescador per implicar la resta d'alumnes que encara no havien participat en les tasques d'identificació, però que de mica en mica s'havien assabentat del treball que s'estava portant a terme des de l'arxiu. Era el moment de fer ús de les noves tecnologies, concretament la web del CRDI de l'Arxiu Municipal de Girona (http://www.ajuntament.gi/sgdap/cat/consulta_documents.php) que va permetre participar en el procés a totes aquelles persones que vivien lluny, aquelles que no tenien facilitats per desplaçar-se a l'arxiu o que simplement volien donar un cop d'ull a les fotografies des de casa seva. D'aquesta forma s'implicava a altres persones que, malgrat no formar part de l'escolania, havien tingut algun lligam i per tant podien aportar més informació. Per tal de facilitar al màxim la consulta a la pàgina web es va fer un accés directe al fons a on s'invitava a la gent a participar en les tasques d'identificació.

Aquest procés obert de participació ciutadana que es va iniciar el 2007 encara dóna fruits. Són moltes les persones que s'han interessat per les imatges del fons de l'Escolania del Mercadal i les nombroses consultes van lligades a noves informacions que permeten aprofundir en la documentació del fons. Per això l'arxiu fa revisions periòdiques de les descripcions per tal d'incloure les noves dades aportades.

Per concloure, el tractament del fons de l'Escolania del Mercadal demostra una vegada més l'efectivitat i la conveniència d'implicar els ciutadans en determinats projectes que es porten a terme des de l'arxiu. En aquest cas la implicació dels antics alumnes en el treball d'identificació de persones, coordinats en tot moment des de CRDI, ha estat un element clau en el tractament del fons. L'objectiu d'identificar el màxim nombre de persones s'ha assolit amb escreix i la fórmula de participació activa dels ciutadans ens permet continuar treballant en l'objectiu de convertir l'arxiu en un centre de divulgació i dinamització cultural al servei del ciutadà.

EM0048. Retrat d'alumnes de l'Escolania del Mercadal al santuari de la Mare de Déu del Mont. 1930. 1 Joaquim Colomer, 2 Romuald Massanes, 3 Anton Gruartmoner, 4 Anton Culubret, 5 Joaquim Gruartmoner, 6 mossèn Ferran Fornes, 7 Josep Boj, 8 Pere Dalmau, 9 Joaquim Riera 10 Manel Serra i 11 Guillem Tarradellas.

EM0555.1. Nens jugant a les roques a la platja de Sa Conca. 1946. 1 Lluís Fernández, 2 Josep Nadal, 3 Àngel Teixidor i 4 Pere Soler.

EM0318.9. VI Diada de Germanor. Missa a l'església de Santa Susanna. Alumnes i antics alumnes de l'Escolania del Mercadal dirigits per mossèn Ferran Forn. 1957. 1 Pere Dalmau, 2 Josep Valentí, 3 Rafael Soler, 4 Josep Maria Frigola, 5 Salvador Sarquella, 6 mossèn Anton Talamàs, 7 Miquel Virolés, 8 Anton Bayo, 9 Agustí Salis, 10 Pararols i 11 mossèn Ferran Forn.